

Presenting a local model for enhancing the coherence of population policies through an institutional coordination approach and Islamic management

Abolfazl Khoshsefat *¹ ; Seyyed Abbas Ebrahimi ²

1- PhD Student, Department of Policy and Public Policy, Faculty of Economics and Management, Semnan University, Semnan, Iran. Email: Abolfazl.khoshsefat@semnan.ac.ir

2- Assistant Professor, Department of Policy and Public Policy, Faculty of Economics and Management, Semnan University, Semnan, Iran. Email: a.ebrahimi@semnan.ac.ir

Received: 11 August 2025; **Revised:** 16 October 2025; **Accepted:** 22 December 2025; **Published:** 21 August 2026

ABSTRACT

Purpose: Policy coherence, as one of the key indicators of the effectiveness of public policymaking, plays a decisive role in achieving the strategic goals of countries. In the field of population policies, which are multi-sectoral and inter-sectoral in nature, the lack of coordination and alignment between policy-making institutions can lead to inefficiency, interference, and even contradictions in programs. The coherence of population policies, as a key factor in the success of population policies, requires a coordinated and indigenous approach that simultaneously adapts to the cultural and institutional conditions of the country.

Methodology: The present study was conducted using a qualitative method with the aim of presenting a local model for promoting the coherence of population policies in Iran, based on the institutional coordination and Islamic management approach. Data were collected through semi-structured interviews with relevant experts and officials, and various dimensions of the issue were examined through content analysis.

Findings: It showed that key components including strengthening coordinated institutional structures, precise definition of roles, application of Islamic management values and principles, and use of intersectoral interactive mechanisms play an important role in promoting the coherence of population policies.

Research limitations: The proposed model, while respecting the country's religious and cultural foundations, provides a platform for effective coordination between institutions and can be a guide for policymakers in population planning.

Keywords: policy coherence, population policies, institutional coordination, Islamic management, indigenous model

Cite this Paper: Khoshsefat¹ A & Ebrahimi² A. Presenting a local model for enhancing the coherence of population policies through an institutional coordination approach and Islamic management. *Governance of Population and Family*, 2(6),27-35

©(2025) The Author, *Governance of Population and Family* Published by Imam Hossein University

This is an Open access article under the CC- BY 4.0 license.(<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ارائه مدل بومی ارتقای انسجام خط مشی های جمعیتی با رویکرد هماهنگی نهادی و مدیریت اسلامی

ابوالفضل خوش صفت ^{۱*}؛ سیدعباس ابراهیمی ^۲

۱- دانشجوی دکتری، گروه خطمشی گذاری و سیاست گذاری عمومی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

Email: Abolfazl.khoshsefat@semnan.ac.ir

۲- استادیار، گروه خطمشی گذاری و سیاست گذاری عمومی، دانشکده اقتصاد و مدیریت، دانشگاه سمنان، سمنان، ایران.

Email: a.ebrahimi@semnan.ac.ir

تاریخ دریافت: ۲۰ مرداد ۱۴۰۴؛ تاریخ بازنگری: ۲۴ مهر ۱۴۰۴؛ تاریخ پذیرش: ۰۱ دی ۱۴۰۴؛ تاریخ انتشار: ۳۰ مرداد ۱۴۰۵

چکیده

هدف: انسجام خطمشی به عنوان یکی از شاخص های کلیدی کارآمدی سیاست گذاری عمومی، نقش تعیین کننده ای در تحقق اهداف راهبردی کشورها دارد. در حوزه سیاست های جمعیتی، که ماهیت چندبخشی و میان بخشی دارند، فقدان هماهنگی و هم راستایی بین نهادهای سیاست گذار می تواند منجر به ناکارآمدی، تداخل و حتی تناقض در برنامه ها شود. انسجام خطمشی های جمعیتی به عنوان عامل کلیدی در موفقیت سیاست های جمعیتی، نیازمند رویکردی هماهنگ و بومی است که همزمان با شرایط فرهنگی و نهادی کشور تطبیق یابد.

روش پژوهش: پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل بومی ارتقای انسجام خطمشی های جمعیتی در ایران، مبتنی بر رویکرد هماهنگی نهادی و مدیریت اسلامی، به روش کیفی انجام شد. داده ها از طریق مصاحبه های نیمه ساختاریافته با خبرگان و مسئولان مرتبط جمع آوری و با تحلیل مضمون به بررسی ابعاد مختلف موضوع پرداخته شد.

یافته ها: نشان داد که مؤلفه های کلیدی شامل تقویت ساختارهای نهادی هماهنگ، تعریف دقیق نقش ها، به کارگیری ارزش ها و اصول مدیریت اسلامی، و استفاده از سازوکارهای تعاملی بین بخشی، نقش مهمی در ارتقای انسجام سیاست های جمعیتی دارند.

نتیجه گیری: مدل پیشنهادی، ضمن احترام به مبانی دینی و فرهنگی کشور، بستری برای هماهنگی مؤثر بین نهادهای فراهم می کند و می تواند راهگشای سیاست گذاران در برنامه ریزی جمعیتی باشد.

کلیدواژه ها: انسجام خطمشی، سیاست های جمعیتی، هماهنگی نهادی، مدیریت اسلامی، مدل بومی.

مقدمه

جمعیت به عنوان یکی از مولفه‌های کلیدی توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی، جایگاهی ویژه در سیاست‌گذاری کلان کشورها دارد. یکی از پیش‌نیازهای تحقق اهداف توسعه پایدار است. این موضوع در سند هفتم برنامه کشوری صندوق جمعیت سازمان ملل برای ایران (دوره ۲۰۲۳-۲۰۲۷) تأکید شده است (UNFPA Iran Country Programme, 2023-2027). در ایران، با توجه به تحولات جمعیتی مانند سالمندی سریع، کاهش نرخ باروری و تغییرات ساختار جمعیت، ضرورت هماهنگی مؤثر در سیاست‌گذاری به شدت افزایش یافته است. مطالعه‌ای در *Journal of Health, Population and Nutrition* نشان می‌دهد که گرچه بازیگران کلیدی حوزه سیاست جمعیتی در ایران فعال هستند، اما در ایجاد انسجام واقعی ناکام بوده‌اند؛ بنابراین نیاز به ائتلاف نهادی در سطح کلان احساس می‌شود (Jafari et al., 2022). تحلیل محتوایی سیاست‌های جمعیتی ایران از سال ۱۹۵۱ تا ۲۰۲۲ در مجله‌ای از انتشارات Elsevier نشان می‌دهد که فقدان ساختار نهادی مشخص، برنامه‌ریزی راهبردی و تقسیم واضح وظایف، انسجام را تحت تأثیر قرار داده است (Izadi et al., 2023). یکی از چالش‌های ساختاری دیگر، نبود هماهنگی میان حوزه‌های مرتبط با جمعیت است. برای مثال، مقاله‌ای در *Genus* به بررسی سیاست‌های مربوط به سالمندی در ایران پرداخته و نشان می‌دهد که ساختارهای ضعیف و نبود هماهنگی بین دستگاه‌های بهداشت، خدمات اجتماعی و برنامه‌ریزی شهری، منجر به سیاست‌های متفرق و ناکارآمد شده‌اند (Gietel-Basten et al., 2024). همچنین در سطح بین‌المللی، این پژوهش در *Genus* به تأکید بر راهکارهای داده‌محور و یکپارچه سیاست‌گذاری برای مواجهه با سالمندی اشاره می‌کند که می‌تواند الهام‌بخش توسعه مدل سیاست‌گذاری در ایران باشد (Gietel-Basten et al., 2024). از منظر نظری، تغییرات سیاست جمعیتی ایران عمدتاً بر پایه ساختار سیاسی- فرهنگی و نیازهای ایدئولوژیک شکل گرفته‌اند، نه صرفاً براساس تحلیل‌های علمی. برای مثال، فصلنامه‌ای در مجموعه Springer عنوان کرده که «زیرساخت‌های دینی، علمی و حقوقی» و «نهادسازی و تقسیم وظایف»، زیربنای کلیدی سیاست‌گذاری جمعیت در ایران هستند (Springer chapter, 2008). با توجه زمینه فرهنگی و اجتماعی ایران، اصول اخلاقی و مدیریتی همچون شفافیت، عدالت، مشورت و مسئولیت‌پذیری می‌توانند چهارچوب اخلاقی و نهادی مؤثری برای هماهنگی سیاست‌های جمعیتی فراهم کنند. بر این مبنا، پژوهش حاضر با هدف ارائه مدل بومی ارتقای انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی، مبتنی بر هماهنگی نهادی و مبانی مدیریت اسلامی و با استفاده از روش کیفی و دیدگاه خبرگان، طراحی گردیده است. این مدل می‌تواند در تقویت هماهنگی میان نهادهای مرتبط، ارتقای اثربخشی تصمیمات و تحقق توسعه پایدار در ایران نقش مؤثری ایفا کند. اگرچه مدل‌های متعددی در سطح بین‌المللی برای ارتقای انسجام خط‌مشی ارائه شده است، اما اغلب این مدل‌ها به زمینه‌های فرهنگی، ارزشی و نهادی کشورهای خاص توجه کافی نداشته‌اند (OECD, 2019; Lee, 2019). در ایران، با توجه به ویژگی‌های منحصر به فرد فرهنگی، دینی و نهادی، توسعه مدلی بومی که هم‌زمان به هماهنگی نهادی و مدیریت اسلامی تأکید داشته باشد، ضروری به نظر می‌رسد (رضایی و همکاران، ۱۳۹۸). این مدل می‌تواند علاوه بر بهبود ساختارهای نهادی، تضمین‌کننده همسویی ارزش‌ها و اهداف سیاست‌های جمعیتی با مبانی فرهنگی و دینی کشور باشد و بدین ترتیب انسجام و کارآمدی خط‌مشی‌ها را ارتقا دهد.

۲. مروری بر ادبیات تحقیق

۲-۱. مفهوم و اهمیت انسجام خط‌مشی

انسجام خط‌مشی به‌عنوان یکی از اصول بنیادین در سیاست‌گذاری، به معنای هماهنگی و هم‌افزایی میان اهداف، برنامه‌ها و اقدامات مختلف در یک حوزه مشخص است که موجب ارتقای کارآمدی و اثربخشی سیاست‌ها می‌شود. در ادبیات مدیریت و سیاست‌گذاری، انسجام خط‌مشی عاملی کلیدی در جلوگیری از تعارضات و تضادهای نهادی به شمار می‌آید (Sabatier, 2007). این مفهوم به‌ویژه در حوزه جمعیت اهمیت می‌یابد؛ چراکه سیاست‌های جمعیتی متأثر از عوامل متعدد اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و نهادی هستند که نیازمند یکپارچگی و هماهنگی مستمر می‌باشند (OECD 2019). مطالعات متعددی نشان داده‌اند که فقدان انسجام در خط‌مشی‌های جمعیتی باعث موازی‌کاری، تضاد در اهداف، اتلاف منابع و کاهش اثربخشی سیاست‌ها می‌شود (Lutz, Muttarak, & Striessnig, 2020). این مطالعات تأکید دارد که انسجام سیاست‌ها به تحقق اهداف توسعه پایدار کمک شایانی می‌کند و تضمین می‌کند که اقدامات مختلف در سطوح و بخش‌های مختلف با یکدیگر هم‌راستا و هماهنگ باشند. در ایران نیز با توجه به پیچیدگی ساختاری و تغییرات سریع جمعیتی، ارتقای انسجام خط‌مشی ضروری است. در این زمینه، گزارش‌های کارشناسی مرکز پژوهش‌های مجلس تأکید کرده‌اند که بدون وجود ساختار هماهنگ، سیاست‌ها دچار اختلال و ناکارآمدی می‌شوند. به‌عنوان نمونه، گزارش نشست کارشناسی درباره تحولات باروری و سیاست‌های جمعیتی/ایران توسط مرکز پژوهش‌ها منتشر شده است.

۲-۲. تعاریف و اهمیت

هماهنگی نهادی: هماهنگی نهادی فرآیندی است که طی آن نهادها و سازمان‌های مختلف، با هدف مشترک و در چارچوبی نظام‌مند، به همکاری و تبادل اطلاعات می‌پردازند تا سیاست‌ها به صورت یکپارچه اجرا شوند (Howlett, Ramesh, & Perl, 2009). این سازوکار، موجب کاهش موازی‌کاری، بهبود تخصیص منابع و افزایش پاسخگویی نهادی می‌شود. پژوهش‌ها نشان می‌دهد که نبود سازوکارهای رسمی هماهنگی و تعریف نامشخص نقش‌ها از مهم‌ترین موانع انسجام سیاست‌ها در حوزه جمعیت است.

مطالعات تطبیقی نیز نشان داده‌اند که موفقیت سیاست‌های جمعیتی به میزان زیادی به سطح هماهنگی نهادی وابسته است؛ به طوری که نظام‌های نهادی منعطف، پاسخگو و مبتنی بر همکاری میان‌بخشی، عملکرد بهتری در حوزه سیاست‌های جمعیتی دارند. سازوکارهایی مانند شوراهای هماهنگی، گروه‌های کاری بین‌بخشی و مجامع تصمیم‌گیری مشترک، نمونه‌هایی از روش‌های ارتقای هماهنگی نهادی هستند.

۳. روش تحقیق

این پژوهش از نوع کیفی و توصیفی است که با رویکرد تحلیل مضمون انجام شده است. این روش به دلیل ماهیت پیچیده و چندوجهی موضوع انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی و نیاز به درک عمیق از تجارب خبرگان و بازیگران کلیدی، انتخاب شده است (Creswell, 2018). جامعه آماری پژوهش شامل مدیران و کارشناسان ارشد سازمان‌های کلیدی در حوزه سیاست‌های جمعیتی ایران است. این سازمان‌ها شامل مرکز پژوهش‌های مجلس، سازمان بسیج مستضعفین و سپاه پاسداران، معاونت زنان ریاست جمهوری، و صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران می‌باشند. نمونه‌گیری هدفمند و به صورت نظری انجام شد تا افراد با بیشترین آگاهی و تجربه در زمینه انسجام خط‌مشی‌ها و مدیریت اسلامی انتخاب شوند (Patton, 2015). داده‌ها از طریق

مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته جمع‌آوری شد. این نوع مصاحبه امکان طرح پرسش‌های باز و انعطاف‌پذیر را فراهم می‌آورد تا مصاحبه‌شوندگان بتوانند نظرات، تجربیات و پیشنهادات خود را به تفصیل بیان کنند (Kvale & Brinkmann, 2009). همچنین اسناد و گزارش‌های مرتبط با سیاست‌های جمعیتی بررسی و تحلیل شد. در این پژوهش برای گردآوری داده‌های کیفی، از ۲۰ مصاحبه نیمه‌ساختاریافته با خبرگان و صاحب‌نظران حوزه خط‌مشی جمعیت استفاده شد. این افراد از میان مدیران، استادان دانشگاه، کارشناسان و سیاست‌گذاران فعال در نهادهای مرتبط با سیاست‌های جمعیتی کشور انتخاب گردیدند. جهت رعایت اصول اخلاق پژوهش، اسامی افراد ذکر نشده و صرفاً ویژگی‌های عمومی آنان در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: ویژگی‌های مصاحبه‌شوندگان

کد	جنسیت	سن	تحصیلات	رشته تخصصی	سابقه	سازمان
P1	مرد	52	دکتری	مدیریت دولتی	۲۵ سال	مرکز پژوهش‌های مجلس
P2	زن	45	دکتری	جامعه‌شناسی	۱۸ سال	معاونت زنان و خانواده ریاست جمهوری
P3	مرد	50	کارشناسی‌ارشد	علوم سیاسی	۲۰	سازمان بسیج مستضعفین
P4	زن	38	دکتری	فقه و حقوق اسلامی	۱۲	مشاور فرهنگی سازمان تبلیغات اسلامی
P5	مرد	55	دکتری	مدیریت اسلامی	۲۸	دانشگاه امام صادق (ع)
P6	مرد	48	دکتری	جمعیت‌شناسی	۲۲	مرکز آمار ایران
P7	زن	42	دکتری	علوم اجتماعی	۱۶	دانشگاه علامه طباطبائی
P8	مرد	46	دکتری	سیاست‌گذاری عمومی	۲۱	مرکز پژوهش‌های مجلس
P9	مرد	53	دکتری	مدیریت فرهنگی	۲۶	صدا و سیما
P10	زن	39	دکتری	روان‌شناسی اجتماعی	۱۳	معاونت زنان ریاست جمهوری
P11	مرد	47	دکتری	مطالعات جمعیت	۲۰	وزارت بهداشت
P12	زن	41	دکتری	حقوق عمومی	۱۴	مرکز پژوهش‌های مجلس
P13	مرد	56	دکتری	علوم سیاسی	۳۰	سپاه پاسداران
P14	مرد	44	دکتری	جامعه‌شناسی	۱۸	دانشگاه تهران
P15	زن	37	کارشناسی‌ارشد	مشاوره خانواده	۱۱	صدا و سیما
P16	مرد	49	دکتری	مدیریت دولتی	۲۳	معاونت اجتماعی سپاه
P17	زن	43	دکتری	علوم ارتباطات	۱۵ سال	صدا و سیما
P18	مرد	51	دکتری	جامعه‌شناسی سیاسی	۲۷	بسیج مستضعفین
P19	مرد	54	دکتری	مدیریت اسلامی	۲۹	دانشگاه امام حسین (ع)
P20	زن	40	دکتری	سیاست‌گذاری فرهنگی	۱۵	معاونت زنان ریاست جمهوری

در این پژوهش به‌منظور ارائه مدل بومی انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی، از روش تحلیل مضمون^۱ با رویکرد استقرایی استفاده شد. پس از انجام مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته با خبرگان (۲۰ نفر)، داده‌ها طی سه مرحله کدگذاری باز، محوری و انتخابی تحلیل شدند. در مرحله نخست کدهای اولیه (مضامین پایه) از عبارات مصاحبه‌شوندگان استخراج گردید. در

مرحله دوم، کدهای هم‌معنی یا مرتبط در قالب مضامین سازمان‌دهنده دسته‌بندی شدند و در نهایت، مضامین سازمان‌دهنده ذیل مضامین فراگیر سازماندهی شدند. منطق مدل‌سازی در این پژوهش بدین‌گونه است که مضامین فراگیر به‌عنوان ابعاد اصلی مدل بومی در نظر گرفته شدند و ارتباط آن‌ها با مضامین سازمان‌دهنده و پایه، چارچوب نهایی مدل را شکل داد. برای افزایش اعتبار، مدل استخراج شده در اختیار چند نفر از مصاحبه‌شوندگان و خبرگان قرار گرفت و پس از اعمال اصلاحات جزئی، نسخه نهایی مدل بومی انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی تدوین گردید. برای افزایش اعتبار داده‌ها، از روش‌های متعددی همچون بررسی مداوم داده‌ها، استفاده از بازخورد شرکت‌کنندگان (Member Checking) و تحلیل بین‌ناظر (Intercoder Reliability) بهره گرفته شد (Lincoln & Guba, 1985). همچنین جزئیات فرایند پژوهش به صورت دقیق مستندسازی و گزارش شد تا قابلیت انتقال نتایج افزایش یابد.

۴. یافته‌ها

مرحله اول: کدگذاری باز

در جدول شماره ۲ نمونه‌ای از عبارات مصاحبه‌شوندگان به همراه کدهای اولیه مستخرج از آن‌ها ارائه شده است. به‌منظور رعایت اختصار، صرفاً ۱۲ عبارت کلیدی گزارش شده است.

جدول ۲: نمونه‌ای از عبارات مصاحبه‌شوندگان و کدهای مستخرج

کد	عبارت مصاحبه‌شونده	کد مستخرج (مفهوم اولیه)
P3	«اگر هماهنگی بین نهادهای مختلف نباشد، هر سیاست جمعیتی شکست می‌خورد.»	ضرورت هماهنگی نهادی
P7	«سیاست‌ها باید پشتوانه فرهنگی و ارزشی داشته باشند، وگرنه مردم آن را نمی‌پذیرند.»	لزوم توجه به فرهنگ و ارزش‌ها
P2	«یکی از مشکلات ما پراکندگی برنامه‌ها بین سازمان‌های متعدد است.»	پراکندگی نهادی
P13	«سپاه و بسیج می‌توانند ظرفیت‌های اجتماعی و فرهنگی برای حمایت از سیاست‌های جمعیت را فعال کنند.»	نقش ظرفیت‌های بسیج و سپاه
P9	«رسانه ملی باید گفتمان حمایت از خانواده را به‌طور مستمر ترویج کند.»	نقش رسانه ملی در ترویج گفتمان جمعیت
P12	«قوانین مربوط به جمعیت گاهی متناقض است و دستگاه‌ها را سردرگم می‌کند.»	تناقض قوانین
P5	«مدیریت اسلامی می‌تواند انسجام بیشتری در سیاست‌گذاری ایجاد کند.»	کارآمدی مدیریت اسلامی
P10	«زنان باید نقش کلیدی در سیاست‌های جمعیتی داشته باشند، چون مخاطب اصلی این سیاست‌ها هستند.»	ضرورت مشارکت زنان
P6	«آمار و داده‌های دقیق نداریم، برای همین سیاست‌ها درست تدوین نمی‌شوند.»	ضعف داده‌های آماری
P14	«دانشگاه‌ها باید پژوهش‌های کاربردی در زمینه جمعیت تولید کنند.»	نقش دانشگاه در پشتیبانی علمی
P17	«همکاری بین دولت و نهادهای مردمی ضعیف است.»	ضعف همکاری دولت و نهادهای مردمی
P20	«اگر سیاست‌های جمعیتی ضمانت اجرایی نداشته باشد، روی کاغذ می‌ماند.»	ضرورت ضمانت اجرایی سیاست‌ها

مرحله دوم و سوم: کدگذاری محوری و انتخابی

پس از شناسایی کدهای اولیه، مفاهیم مشابه در قالب مضامین پایه دسته‌بندی شدند. سپس مضامین پایه در سطح بالاتری با عنوان مضامین سازمان‌دهنده سامان یافتند و در نهایت در سطح کلان، مضامین فراگیر شکل گرفتند که نشان‌دهنده الگوی نهایی پژوهش است.

جدول ۳: سازمان‌دهی مضامین پژوهش

مضامین پایه (کدهای اولیه)	مضامین سازمان‌دهنده (سطح میانی)	مضامین فراگیر (سطح کلان)
ضرورت هماهنگی نهادی - پراکندگی نهادی - تناقض قوانین	هماهنگی نهادی و انسجام حقوقی	انسجام نهادی در خط‌مشی‌های جمعیت
لزوم توجه به فرهنگ و ارزش‌ها - نقش رسانه ملی - نقش ظرفیت‌های بسیج و سپاه	پشتیبانی فرهنگی و رسانه‌ای سیاست‌ها	تقویت سرمایه فرهنگی - اجتماعی
ضرورت مشارکت زنان - ضعف همکاری دولت و نهادهای مردمی	مشارکت اجتماعی و جنسیتی	مردمی‌سازی سیاست‌های جمعیتی
ضعف داده‌های آماری - نقش دانشگاه در پشتیبانی علمی	تقویت مبانی علمی و داده‌ای سیاست‌گذاری	شواهدمحوری در خط‌مشی‌گذاری
ضرورت ضمانت اجرایی سیاست‌ها - کارآمدی مدیریت اسلامی	حاکمیت و مدیریت کارآمد	مدیریت اسلامی در سیاست‌گذاری جمعیت

همان‌گونه که در جداول ۲ و ۳ مشاهده می‌شود، تحلیل داده‌ها منجر به استخراج پنج مضمون فراگیر گردید:

۱. انسجام نهادی در خط‌مشی‌های جمعیت،
۲. تقویت سرمایه فرهنگی - اجتماعی،
۳. مردمی‌سازی سیاست‌های جمعیتی،
۴. شواهدمحوری در خط‌مشی‌گذاری،
۵. مدیریت اسلامی در سیاست‌گذاری جمعیت.

این مضامین فراگیر ابعاد اصلی مدل بومی انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی را تشکیل می‌دهند. در مدل نهایی، مضامین پایه و سازمان‌دهنده به‌عنوان اجزای زیربنایی هر بُعد قرار گرفته‌اند و ارتباط بین این مضامین بیانگر منطق درونی مدل است. در واقع، مدل نهایی نشان می‌دهد که انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی در صورتی تحقق می‌یابد که:

- هماهنگی نهادی و انسجام حقوقی ایجاد شود.
- پشتیبانی فرهنگی و رسانه‌ای فراهم گردد.
- مشارکت اجتماعی و جنسیتی تقویت شود.
- سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد علمی باشد.
- مدیریت اسلامی به‌عنوان چارچوب راهنما اعمال گردد.

۴-۳. مدل مفهومی بومی

بر اساس یافته‌های پژوهش، مدل مفهومی پیشنهادی در شکل (۱) ارائه شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی بومی (منبع: نگارنده)

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که پنج مضمون فراگیر «انسجام نهادی»، «تقویت سرمایه فرهنگی-اجتماعی»، «مردمی‌سازی سیاست‌های جمعیتی»، «شواهدمحوری در خط‌مشی‌گذاری» و «مدیریت اسلامی» به‌عنوان عوامل کلیدی در تحقق انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی در ایران شناسایی شده‌اند. این نتایج با پژوهش‌های پیشین همسو است. درمضمون انسجام نهادی مطالعات نشان داده‌اند که هماهنگی بین دستگاه‌ها و همسویی سیاست‌ها در ارتقای سیاست‌های جمعیتی

تأثیرگذار است. به عنوان مثال، مقاله صمدنیا و دانایی فرد با عنوان «بررسی مسائل اجتماعی ایران» به بررسی وضعیت مطالعات خط‌مشی‌های جمعیتی پرداخته است که به اهمیت هماهنگی بین دستگاه‌ها اشاره دارد. در مضمون تقویت سرمایه فرهنگی-اجتماعی، پژوهش‌ها نشان می‌دهند که آموزش، اطلاع‌رسانی و نقش خانواده در شکل‌گیری نگرش‌های جمعیتی نقش کلیدی دارند. در این زمینه، مقاله نظرنیا تحت عنوان «سیاست‌گذاری فرهنگی جمعیت» به الزامات سیاست‌گذاری فرهنگی جمعیت در جمهوری اسلامی ایران پرداخته است. در مضمون مردمی‌سازی سیاست‌های جمعیتی: مطالعات نشان داده‌اند که مشارکت عمومی و استفاده از نهادهای مردمی برای افزایش پذیرش سیاست‌ها مهم است. مقاله شجاعی با عنوان «مطالعه تغییر سیاست جمعیت در ایران» به کاربست چارچوب ائتلاف مدافع در تغییر سیاست‌های جمعیتی پرداخته است. در مضمون شواهد محوری در خط‌مشی‌گذاری: پژوهش‌ها نشان می‌دهند که استفاده از داده‌ها، پژوهش‌های میدانی و پایش مستمر برای موفقیت سیاست‌های جمعیتی ضروری است. مقاله شجاعی با عنوان «چالش‌های جمعیتی ایران» به این موضوع پرداخته است.

بر اساس تحلیل داده‌ها، پنج مضمون فراگیر و مضامین سازمان‌دهنده آن‌ها به شرح زیر در تحقق انسجام خط‌مشی‌های جمعیتی نقش کلیدی دارند:

- انسجام نهادی: هماهنگی بین دستگاه‌ها، همسویی سیاست‌ها و ساختارهای قانونی باعث جلوگیری از موازی‌کاری و افزایش اثربخشی سیاست‌ها می‌شود.
- تقویت سرمایه فرهنگی-اجتماعی: آموزش، اطلاع‌رسانی و فرهنگ‌سازی در جامعه و خانواده، موجب پذیرش و مشارکت بیشتر در سیاست‌های جمعیتی می‌شود.
- مردمی‌سازی سیاست‌ها: مشارکت عمومی و استفاده از نهادهای مردمی، سیاست‌ها را از حالت دستوری خارج کرده و انسجام اجتماعی را افزایش می‌دهد.
- شواهد محوری: استفاده از داده‌ها، پژوهش‌های میدانی و پایش مستمر، پایه تصمیم‌گیری‌ها را مستحکم کرده و احتمال خطا را کاهش می‌دهد.
- مدیریت اسلامی: رعایت رهنمودهای دینی، اخلاق مدیریتی و عدالت، اعتماد عمومی و مشروعیت خط‌مشی‌ها را تقویت می‌کند.

محدودیت‌های پژوهش:

محدودیت روش‌شناسی: این پژوهش رویکرد کیفی داشته و نتایج مبتنی بر مصاحبه و تحلیل محتوا می‌باشد که تعمیم‌پذیری آن محدود است. محدودیت منابع داده: در پژوهش انجام شده دسترسی به برخی اطلاعات محرمانه و اسناد رسمی محدود بود که ممکن است برخی ابعاد انسجام خط‌مشی‌ها را کم‌رنگ کند.

پیشنهادهای:

- استفاده از روش‌های کمی و ترکیبی: برای سنجش اثر نسبی هر مضمون فراگیر در انسجام خط‌مشی‌ها
- بررسی اثرگذاری ترکیبی مضامین سازمان‌دهنده و تعامل آن‌ها بر انسجام سیاست‌ها
- انجام پژوهش‌های میان‌رشته‌ای: با تمرکز بر اقتصاد، جامعه‌شناسی و سیاست‌گذاری جمعیتی
- مطالعه تأثیر فرهنگ و سیاست‌های دینی محلی بر موفقیت خط‌مشی‌های جمعیتی.

- Creswell, J. W. (2018). *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- d ed.). SAGE Publications.
- Gietel-Basten, S., Marois, G., Torabi, F., & Kabiri, K. (2024). *Reframing policy responses to population aging in Iran. Genus*, 80, Article 8. (SpringerOpen)
- Hosseini, F., Ahmadi, S. (1397). Investigating obstacles and challenges to implementing population policies in Iran. *Iranian Demographic Research*, 11, 45–67. [In Persian]
- Howlett, M., Ramesh, M., & Perl, A. (2009). *Studying Public Policy: Policy Cycles & Policy Subsystems*. OUP.
- Izadi, M., et al. (2023). *Qualitative document analysis on Iranian contents and trends of population policy documents from 1951 to 2022. Elsevier. (ScienceDirect)*
- Jafari, H., Pourreza, A., Kabiri, N., & Khodyari-Zarnaq, R. (2022). *Main actors in the new population policy with a growing trend in Iran: a stakeholder analysis. Journal of Health, Population and Nutrition*, 41, Article 57. (BioMed Central)
- Karami, M., Rezaei, N. (2019). The Role of Institutional Coordination in Improving Population Policies: A Case Study of Iran. *Iranian Journal of Public Policy*, 5, 123–145. [In Persian]
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *InterViews: Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing* (2n
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic Inquiry*. SAGE Publications
- Lutz, W., Muttarak, R., & Striessnig, E. (2014). *Science article on universal education and adaptation.*
- Nazarnia, M. (1403). The Requirements of Cultural Population Policymaking in the Islamic Republic of Iran. *Cultural Population Policymaking*, 1(2), 89–105. [In Persian]
- OECD (2019). *Policy Coherence for Sustainable Development*. OECD Publishing.
- Ojaq, M., Abbasi-Shavazi, M. J. (1400). Discourse analysis of population policies: presenting a promotion strategy. *Journal of Iranian Demography*, 13(25), 133–164. [In Persian]
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative Research & Evaluation Methods* (4th ed.). SAGE Publications.
- Planning and Budget Organization of the Islamic Republic of Iran. (1399). *Population Policy Guide*. Tehran: Planning and Budget Organization. [In Persian]
- Research Center of the Islamic Consultative Assembly. (1400). *Report on the Study of the Coherence of Population Policies in Iran*. Tehran: Research Center. [In Persian]
- Rezaei, M. (1401). *Population and Politics in Iran: Developments and Consequences*. Iranian Population Research Database. Retrieved from: <http://jpaassoc.ir> [In Persian]
- Riddell, K. (2016). *Islam and the securitisation of population policies: Muslim states and sustainability*. Routledge.
- Sabatier, P. A. (2007). *Theories of the Policy Process*. Westview Press
- Samadnia, M., Danaeifard, M., Torabi, S., Kazemi, R., and Sadeghi, F. (2014). A Study of the Status of Population Policy Studies in Iran. *Iranian Social Issues Review*, 23(4), 56–72. [In Persian]
- Samdonia, B., Nabatifar, D., Torabi, F., Kazemi, S. H., Sadeghi, R. (1402). Investigating population policymaking in Iran: A scoping review study. *Journal of Iranian Social Research*, 14(1), 89–111. <http://ijsp.ut.ac.ir> [In Persian]
- Shamsi, A., Naderi, M. (2011). Quantitative and Qualitative Analysis of Iran's Population Policies: Challenges and Solutions. *Journal of Social and Human Sciences*, 15, 89–112. [In Persian]
- Shojaei, A. (2012). Application of the Advocacy Coalition Framework in Changing Iran's Population Policies. *Study of Population Policy Change in Iran*, 7(3), 115–130. [In Persian]
- Shojaei, A. (2013). *Iran's Population Challenges: Analysis of the Situation and Solutions*. *Iran's Population Challenges*, 4(1), 23–40. [In Persian]
- Springer chapter (2008). *The Social, Economic and Cultural Contexts of Population Policy Changes in Iran during the twentieth century*. (SpringerLink)
- UNFPA Iran Country Programme Document for the Islamic Republic of Iran (2023–2027) – UNFPA Iran Country Office (UNFPA-Iran).

